

Találkoztam a hőssel

Gál László

Zöldi János hentes volt és mészáros. A Gát-utcában volt az üzlete, néhány lépésnyire attól a háztól, amelybe József Attilaék laktak. De hát ki tudott akkor József Attiláról?

Négy lánya volt a Jani bácsinak. Hilda egy kicsit bolondos, a szülők ugyanis első unokatestvérek voltak és azt mondják, az ilyen házasságokban nem ritka az ütődött gyerek. A Mancinak Mayer Géza udvarolt és egyszer Mancsi eltűnt, a mama azt mondta, hogy a járványkórházba vitték. Később Géza feleségül vette, a gyerek már két éves volt akkor.

Ilonkát én szerettem, ő azonban egy kopasz szappangyárost szeretett. A hirdetőoszlopokról sokszor letéptem a szappangyár plakátjait, de ez sem segített, pedig Ilonka nagyon szép lány volt. Ablakaik a ferencvárosi vásártérre néztek, én meg néha órákon át futottam körbe-körbe a vásártéren. Atléta akartam lenni, világhírű futóbajnok, mert szappangyáros nem lehet mindenkiből. Sokan a szappanfogyasztással mérik egy-egy ország kultúráját. Jenő — így hívták a szappangyárost — igen sok szappant adott el, de nem hiszem, hogy az akkori Magyarország kultúrfoka valami nagyon magas lett volna. 1923-at írtunk akkor.

Bulgáriában a tiszték megölték Sztambulinszki miniszterelnököt. Előbb eltávolították a kormány éléről, utána — így írták az újságok — a volt miniszterelnök szökést kísérelt meg és szökés közben lelőtték. Ezt ismertük, ezt a szökési kísérletet, ilyesmi gyakran előfordult nálunk is, Magyarországon. Később Németországban és Olaszországban is így öldösték a kommunistákat és a szocialistákat — sokszor polgárokat is — »szökés közben«. Ezt a siófokiaktól meg az orgoványiaktól tanulták, a Prónaytól, az Ostenburgtól, a Héjjas Ivántól.

Őszintén szólva engem akkor nem érdekelt Sztambulinszki sorsa, éppen csak, hogy elolvastam az újságokban a híreket. Ilonka érdekelt és az, hogy összevesztem a szappangyárossal. Inflációs idők voltak, napról-napra esett a pénz értéke, s vele zuhant sok minden más, addig szilárdnak hitt valuta — mint a meggyőződés például, vagy a hit, a becsület, az értelem. Inflációs emberek voltunk valamennyien. nem is értem, hogy

bírtunk ki egymásután annyi csalódást. Háborúvesztés, bukott forradalom, fehér terror és Ilonka, aki a szappangyárost szerette. Jenő, a gyáros, és én párbajt vívtunk a Lovas-vivóteremben, nem tudom, melyikünk félt jobban. Aztán összecsőkolóztunk az Erdélyi borozóban és Jenő a WC-ben fehér gézt kötözött a karjára és úgy ment el Ilonkához, aki zokogva ölte keblére a hőst.

Eppen akkor Bulgáriában hősokeket gyilkoltak a király megvadult tisztjei. Az egyik határmenti kis falu szélén tíz fiatal legény állt az árok mellett. Az árkot ők ásták, muszáj volt. Es véres volt az arcuk és a testük is. Kegyetlenül összeverték őket. Aztán megszólaltak a gépfegyverek és a tíz riatal legény behullt az árokba. Szökés közben elpusztult néhány kommunista — ezt írták később a lapok.

Az egyik nem pusztult el. Csak megsebesült és ott hevert az árokban, a halott bajtársak között másnap reggelig. Akkor arra jött egy kisfiú, a faluból és a sebesült megszólította. A kisfiú hazasietett és éjszaka emberek jöttek a faluból, barátok, elvtársak. A legényt elvitték a jugoszláv határra, onnan valahogy átvergődött ide, mihozzánk. Nem tudom, hogyan történt, de nem adták vissza Bulgáriának, igaz, nem is kereste senki, halottnak könyvelték. Itt előbb internálták, azután kiengedték, idekerült valahogy Noviszádra, apró állásokban tengődött, aztán megnősült és ketten nyomorogtak tovább. A megszállás alatt hagyták nyomorogni. Bolgár volt és a magyar fasiszták szerették a bolgár fasisztákat. Anghanem őt is fasisztának könyvelték, mert sokan hittek akkor abban, hogy ha valaki olasz, akkor fasiszta, ha német akkor náci. Meg aztán olyan icipici állásokra ne hoztak senkit az anyaországból, csak tábornokokat, gyárosokat, nagykereskedőket és csendőröket.

A felszabadulás után összetalálkoztunk egy kis társaságban, de én nem tudtam, hogy ő kicsoda, nem is kérdeztem. Bolgár, annyit tudtam, egy kicsit beszél magyarul, a felesége magyar asszony, és azt is tudtam róla, hogy nagyon rossz kártyajátékos.

Mert kártyáztunk, hetenként egyszer, nagyon kicsiben persze, de annál nagyobb szenvedéllyel. Csapkodtuk az asztait és nagyokat kiáltoztunk. Ha én azt mondtam, hogy tök az adut, ő nevetve ismételte, hogy »tek«, mert az »ő« betűt nem tudta kimondani. és zeld volt a zöld is, de a makkot és a pirosat ő is tudta, abban nem volt hiba. Csak játszani nem tudott és mindig megbukott őt és fél ütésre, mert feltétlenül gábliba került, nem volt eset rá, hogy a hatodik ütést megszerezze.

Izmos, fekete ember volt, szívesen nevetett és néha elfelejtette, hogy kártya van a kezében, csak úgy belenézett a semmibe és mi hiába vártuk, hogy kijátssza a lapot. Olyankor nagyon haragudtunk rá, mert kicsiben játszottunk, ez igaz, de nagyon lelkesen és nekem különben is az a véleményem, hogy ha valaki kártyázik, akkor teljes szívvel csinálja. Altalában mindent teljes szívvel csináljon. Ha dolgozik, akkor azt, ha sakkozik, akkor a sakkot. Én szeretek versenyezni és minden verseny, a munka is, de a kártya is. Ha az utcán megyek, igyekszem utolérni és elhagyni az előttem járókat. Még célt is tűzök magam elé, hogy a sarkig például, el kell hagynom azt az embert, akinek most tíz méter az előnye. Őt, mint kártyást nem szerettem, mert sokszor nem figyelt, valahogy nem volt fontos neki, még mondta is, hogy mindegy, ki nyeri azt a tíz. vagy húsz dinárt, mert többet minálunk nem lehetett nyerni vagy veszteni. Nem akarta megérteni, hogy nekem sem a tíz dinár a fontos, hanem az, hogy én nyerjek. Eppen én és ne ő, vagy Atyimovics barátunk, a harmadik. Nem akarta megérteni, hogy a siker a fontos és én nem tudtam róla, hogy ő már meghalt egyszer, és aztán feltámadt, és azt sem tudtam, hogy a neve rajta van egy táblán, amelyen hősök nevei vannak és a tábla

alá virágot visznek valahol csillogó szemű gyerekek és könnyes szemű felnőttek. Ezt ő sohasem mondta, csak mosolygott, amikor én nagy lendülettel az asztalra dobtam a tők dísznöt és az ő furcsa magyarságával még biztatott is, hogy »tek« és még egyszer »tek«.

Gyerekkorom óta szeretem a hősöket. Robinson volt az első ideálom, mert ő legyőzte az egyedülétet. Aztán a büsképű lovag, Don Quijote, aki még a szelmalmoktól sem ijedt meg, pedig mi mennyi hiábavaló harcot vivünk a rettenetes szelmalmokkal. Később beeszerettem a híres Casanova lovagba, aki viszont az asszonyokat győzte le, ők pedig, az asszonyok, a mi örök ellenségeink.

Amikor valamennyire tisztuini kezdett az eszem, más hősöket kerestem és találtam. Hányszor álmodom meg most is magamat valakinek, aki győz. Ironak is, rutballistának is, politikusnak is, tudósnek is, felfedezőnek is.

Valamikor, diákkoromban, napokon át jártunk egyes kávéházablakok előtt, mert mögöttük valaki ült és mi látni akartuk, hogyan ül, mit eszik, hogyan csinálja.

Eveken át, hetenként egyszer, szembeültem egy emberrel, akit agyonlőttek, mert ember volt; aki feltámadt, mert élni akart; aki országos gonocokat hordott a homlokára mögött — és én mindezt nem láttam és nem éreztem. Sokszor leszidtam, mert hiába jeleztem, hogy piros színnel indítson, az nincs nekem és a harmadik partner elbukja a betlét. Vagy, mert tőkig licitáltam és ő mégis makkal indult. Akkor úgy éreztem, hogy aki ilyen rosszul játszik, értéktelen ember. Minek is él a világon olyan, aki makkot hoz, amikor tőköt kellene? Gyűlöltem néha, mert ismét me kell, szenvedélyesen csinálom mindent. Ő tudta ezt és nevetett rajtam. A játék urán én is nevettem, de közben ölni tudtam volna. Ő ezt is tudta, de már látott igazi gyilkosokat is, engem nem vett komolyan.

Furcsa idők voltak. Ő még mindig nem mehetett haza, és én nem is tudtam róla, hogy belül egy kis faluért, egy másik országért sajog a szíve. Egy faluért, amelynek utcáin játszott valamikor és egy országért, amelyért majdnem meghalt valamikor. A mi korunkban — ő idősebb nálam — minden olyan szép, ami régen történt. Olyan szépek azok az apró parasztházak a szülőfalumban... Lakni talán már nem tudnék bennük, de siratni tudom őket. Anyám egy ilyen apró parasztházban volt fiatal. És ő is erre gondolhatott, anyjára, aki abban a kicsi bolgár faluban volt fiatal.

És most visszament a hazájába az én kártyapartnerem és csak levelek hoznak hírt róla és újságok.

Igen, újságok, mert az újságok első oldalára került: a mi hősünk, ezt írják róla és zenével várják mindenütt és láttam a képen a tábla alatt, amelyen rajta van a neve és miniszterek fogadták és kitüntetést kapott és most már ott marad a hazájában.

Egy levelében azt írja, hogy minden szép most már, minden nagyon jó, csak most már sose lesz többé »tek« az adut és én sose fogom szidni őt többé, és ez egy kicsit hiányzik neki.

Én meg nagyon szégyellem magam. A hős, akit egész életemben kerestem, ott ült velem szemben éveken át és mosolyogva nézte a tíz lap felett, hogy nekem ez mennyire fontos, ez a papirosarc, ez a tíz dináros győzelem.

A napokban, ketten, itt maradt játszótársak, szemben ültünk egymással és kártya volt a kezünkben.

— Tek! — mondtam én akaratlanul és akkor egymásra néztünk és letettük a kártyát az asztalra. Hallgattunk, sokáig hallgattunk.

Es nem tolytattuk a játékot.